

A stylized illustration of a person with spiky blue hair, wearing a teal and white striped t-shirt and brown pants. The person has their arms raised in a 'V' shape and is smiling. The background is a solid pink color with faint, repeating text in various languages: 'HI', 'WELKOM', 'WOLKO', and 'HOLA'.

Meertaligheid in het basisonderwijs

Handboek voor onderwijsprofessionals:
Hoe benut je de meertaligheid van
leerlingen op school en in de klas?

WOLKO

HOLA

WELCOME

HI

WELKOM

HI

HI

HOLA

WOLKO

WELKOM

Afbeelding 1

Anderstalige boeken op basisschool De Verrekijker,
overgenomen van <https://www.obsdeverrekijker.nl/de-school/team>

Edda Veerman, Emma Danbury, Joana Duarte & Lisa Gaikhorst

Auteurs: **Edda Veerman, Emma Danbury, Joana Duarte en Lisa Gaikhorst**
Illustraties: **Anja Morsink**
Design: **Tiago Rocha**
Titel: **Meertaligheid in het basisonderwijs.**
Ondertitel: **Handboek voor onderwijsprofessionals: Hoe benut je meertalige achtergronden van kinderen op school en in de klas?**
Amsterdam: **Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam**
Dit project is mede mogelijk gemaakt met financiering van het Amsterdams Universiteitsfonds.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Uitgave en verspreiding: Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam,
<https://woa.kohnstaminstituut.nl/>

© Copyright Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam, 2023

Voorwoord

Alleen Nederlands op school? Of kunnen de thuistalen van leerlingen ook een plek in het onderwijs krijgen? Deze vragen horen wij vaak – van leerkrachten, studenten of collega’s van de lerarenopleiding. Met dit handboek willen we concrete praktijken en voorbeelden presenteren om talig responsief lesgeven vorm te geven op school en in de klas. Talig responsief lesgeven is een pedagogische benadering waarbij de leerkracht rekening houdt met de (meertalige) taalontwikkeling van de leerlingen en deze meeneemt in de lesstof en instructie. De focus ligt op het verbeteren van taalvaardigheden en interculturele competenties door de taalbeleving en -betrokkenheid van de leerlingen te versterken.

Dit handboek is bedoeld als inspiratie voor leerkrachten, schoolleiders, schoolbestuurders, en andere onderwijsprofessionals die de wens hebben om de talige diversiteit van hun leerlingen te verwelkomen en een plaats te geven op school en in de lessen. De inhoud van dit handboek is gebaseerd op de uitkomsten van het onderzoeksproject **Multiquity - Onderwijsongelijkheid bestrijden met een meertalige aanpak** dat is gefinancierd voor het Amsterdams Universiteitsfonds (AUF). Onderdeel van het project was het ophalen van meertalige praktijkvoorbeelden bij scholen die veel ervaring hebben in het omgaan met hun meertalige leerlingen: De Sint Jozef school in Heerenveen, basisschool De Verrekijker in Katwijk, de Sint Janschool in Amsterdam en basisschool De Wâldiik in Boelenslaan (Friesland).

In de inleiding zal dieper worden ingegaan op het belang van het verwelkomen van thuistalen in het onderwijs en op de opbrengsten die dit kan hebben voor leerlingen en ouders. Vervolgens worden vijf praktijken besproken waarmee op scholen gewerkt kan worden aan een taal-inclusieve school. Elke praktijk bevat concrete aanpakken en voorbeelden. Samen omvatten de praktijken alle niveaus waarop aan meertaligheid in het onderwijs kan worden gewerkt: op bestuursniveau, op schoolniveau en in de klas, op leerkrachtniveau. We willen met dit handboek een instrument bieden voor onderwijsprofessionals om ongelijkheden op school aan te pakken.

We danken de onderwijsprofessionals en de leerlingen van De Sint Jozefschool, basisschool De Verrekijker, De Sint Janschool, en basisschool De Wâldiik heel hartelijk voor hun deelname aan het Multiquity project en hun waardevolle bijdrage aan dit handboek.

Afbeelding 2
Meertalige kunstwerken van leerlingen van de Sint Jozef School

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1. Inleiding	9
1.1	Waarom aandacht besteden aan meertaligheid in het onderwijs? 9
1.2	Waarom dit handboek? 9
1.3	Voor wie is dit handboek bedoeld? 9
1.4	Veelgehoorde misvattingen over meertaligheid en meertalige leerlingen 9
1.5	Hoe kun je dit handboek gebruiken? (Leeswijzer) 11
2. Het Multiquity project: onderzoek naar de opbrengsten van meertalige aanpakken	13
2.1	Opbrengsten internationale literatuurstudie 14
2.2	Best practices: Goede meertalige praktijken 15
3. Vijf praktijken om een meertalige aanpak vorm te geven	18
3.1	Praktijk 1: Een gezamenlijke koers bepalen 21
3.2	Praktijk 2: Meertalige aanpakken opnemen in de dagelijkse lespraktijk 25
3.3	Praktijk 3: Uitgaan van de eigen kracht 41
3.4	Praktijk 4: Samenwerken met ouders 46
3.5	Praktijk 5: Samenwerken binnen en buiten de school 50
4. Meer informatie over meertaligheid	55

Inleiding

Waarom aandacht schenken aan meertaligheid in het onderwijs?

In Nederlandse schoolklassen zitten steeds meer kinderen die met meer thuistalen dan alleen het Nederlands opgroeien. Daarbij kan het gaan om streektaalen zoals het Limburgs, Nedersaksisch of Fries, maar natuurlijk ook om Oekraïens, Arabisch of Portugees (en alle variëteiten van deze talen). Op veel scholen wordt vanuit goede bedoelingen verwacht van deze kinderen (en van hun ouders) dat zij het Nederlands al volledig machtig zijn (Van Avermaet, 2015). Meertalige kinderen moeten hierdoor vaak kennis opdoen in een taal die zij nog aan het leren zijn. Dit kan het leren voor hen lastiger maken, waardoor zij zich niet optimaal kunnen ontwikkelen. Doordat taal een belangrijk onderdeel van onze identiteit is, gaat het negeren van thuistalen van kinderen op school bovendien ten koste van hun welbevinden en identiteitsgevoel (Cummins, 2019; Agirdag, 2017; Duarte, 2022; Voegel, 2022).

Gelukkig merken steeds meer schoolleiders, leerkrachten en onderzoekers dat het waarderen en gebruik maken van culturele en meertalige achtergronden van leerlingen in het onderwijs veel positieve resultaten heeft. Door het opvatten van meertaligheid als rijkdom in plaats van een probleem voelen leerlingen zich meer gezien en gewaardeerd, zitten ze beter in hun vel, raken ze meer betrokken bij de lessen, en kunnen ze beter leren (Giouroukakis & Honingsfeld, 2010; Meléndez-Luces & Couto-Cantero, 2021; García et al., 2018; Lucas & Villegas, 2010). Met een meertalige benadering werken deze scholen zo aan meer kansengelijkheid (Cummins, 2018).

Voor wie is dit handboek bedoeld?

Dit boek is bedoeld voor basisschooldocenten, intern begeleiders, schoolleiders, schoolbestuurders, pabo-studenten, lerarenopleiders, en andere onderwijsprofessionals die meertaligheid een plaats willen geven op hun scholen, en voor eenieder ander die geïnteresseerd is in het vormgeven van meertalige aanpakken in het onderwijs.

Waarom dit handboek?

Veel scholen willen aan de slag om een meertalige aanpak vorm te geven. Maar hoe pak je dit op en geschikte en effectieve manier aan? En hoe doe je dit op een manier die haalbaar en praktisch is? Dit handboek biedt concrete benaderingen, voorbeelden en aandachtspunten om scholen en leerkrachten te ondersteunen bij het benutten van meertalige achtergronden van kinderen in de klas.

Misvattingen over meertaligheid en meertalige leerlingen

Er bestaan veel misvattingen over de taalontwikkeling bij meertalige kinderen. Door deze misvattingen doen leerkrachten, ondanks hun goede bedoelingen, niet altijd datgene wat het best is voor de ontwikkeling van de meertalige leerling; een gemiste kans! Een voorbeeld van een hardnekkige misvatting is de opvatting dat het door elkaar gebruiken van talen door leerlingen vermeden moet worden (Schraeyen, 2009). Onderzoek laat zien dat dit door elkaar gebruiken van talen, ook wel codewisseling genoemd, een normaal verschijnsel is dat hoort bij het taalgebruik van meertalige kinderen (Genesee et al., 2004).

Een andere veelgehoorde misvatting over het omgaan met meertaligheid in de klas is dat leerkrachten en medeleerlingen alle talen moeten spreken en leren. Dat is natuurlijk heel lastig in de praktijk te realiseren, en ook niet de bedoeling. Het gaat er juist om dat je als school de thuistaal/-talen van leerlingen niet verbiedt, bijvoorbeeld wanneer kinderen met dezelfde thuistaal buiten spelen. Of dat leerlingen bij een project informatie mogen opzoeken in hun eigen taal. En denk bijvoorbeeld aan een schoolbibliotheek met boeken in verschillende talen.

Nog een veelgehoorde misvatting is dat leerlingen slechter worden in het Nederlands als er ruimte wordt geboden aan verschillende thuistalen in de klas. Een goede beheersing van het Nederlands is natuurlijk hartstikke belangrijk om je in Nederland goed te kunnen redden. De angst dat de thuistaal dit in de weg staat, is echter niet juist. Wetenschappelijk onderzoek laat zien dat het ruimte bieden aan de thuistalen kinderen juist kan helpen om een tweede taal (in dit geval het Nederlands) goed te leren (Cummins, 1981). Met andere woorden: de ene taal versterkt juist de andere. Het is voor een goede beheersing van de Nederlandse taal natuurlijk wel belangrijk dat er voldoende aandacht in de klas wordt besteed aan het Nederlands. Leerkrachten en leerlingen kunnen daarvoor samen regels bedenken, bijvoorbeeld: "Als wij allemaal samen in de les zijn, spreken wij Nederlands". "Als wij bezig zijn met een moeilijke inhoud, overleggen wij in thuistaalgroepen, maar als wij vertrouwd zijn met de inhoud, overleggen wij in het Nederlands."

Tot slot is een vaak gehoorde angst bij meertalig onderwijs het ontstaan van groepjes en scheidslijnen tussen leerlingen op basis van

thuistalen. Als kind zoek je natuurlijk graag contact met kinderen bij wie je je thuis voelt en de thuistaal is daar een onderdeel van. Dat doen volwassenen ook. Maar in onze onderzoeksprojecten zagen we dat je daar met kinderen heel goed afspraken over kunt maken, bijvoorbeeld dat je overschakelt op het Nederlands als een klasgenoot bij je komt die jouw thuistaal niet spreekt.

De onderwijswetenschapper Orhan Agirdag bracht vraagstukken van scholen met betrekking tot de omgang met meertalige leerlingen in kaart met het bingospel (zie onderstaande figuur uit Duarte, 2020). De opvattingen in het bingospel komen voort uit het zien van meertaligheid als probleem, in plaats van als rijkdom. Het is belangrijk om opvattingen en beelden ten aanzien van meertalige leerlingen bespreekbaar te maken en ter discussie te stellen (Duarte, 2020). De expert-scholen uit project Multiquity laten zien dat er veel mogelijkheden zijn om de meertaligheid van leerlingen als kracht te gebruiken, ondanks de genoemde uitdagingen en bezwaren die worden genoemd in het bingospel.

Figuur 1
De meertaligheidsbingo van ©Orhan Agirdag. Overgenomen uit Duarte (2020).

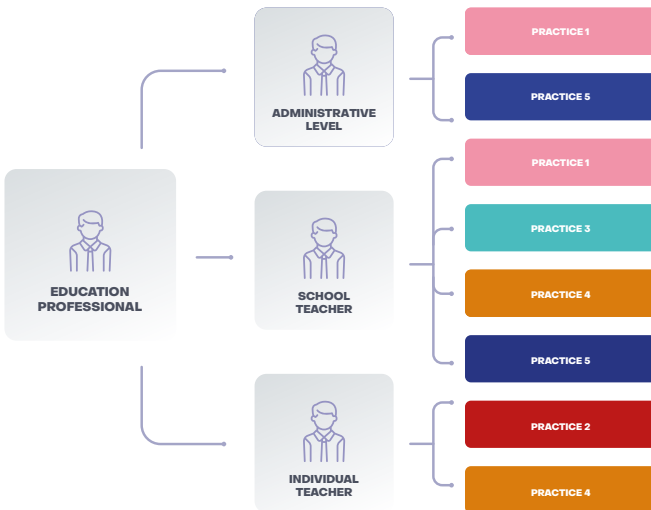
Hoe kun je dit handboek gebruiken? (Leeswijzer)

In dit handboek worden allereerst de effecten van meertalige aanpakken beschreven. Vervolgens worden vijf praktijken gepresenteerd die kunnen helpen bij het vormgeven van een meertalige aanpak in de school en in de klas. Bij elke praktijk worden concrete werkwijzen en voorbeelden gegeven. Samen omvatten de praktijken alle niveaus waarop aan meertaligheid op school kan worden gewerkt: bestuursniveau, schoolniveau en in de klas, op leerkrachtniveau.

Voor onderwijsprofessionals die werkzaam zijn op bestuursniveau zijn met name praktijk 1, en 5 interessant. Op schoolniveau zijn zowel praktijk 1, 3, 4 als 5 relevant. Individuele leerkrachten die op zoek zijn naar concrete handvatten om meertaligheid een plek te geven binnen hun onderwijs, kunnen hiervoor praktijk 2 raadplegen. Ook praktijk 4 kan voor leerkrachten direct betekenis hebben.

Afbeelding 3
Talen die worden gesproken door leerlingen van de Sint Jansschool

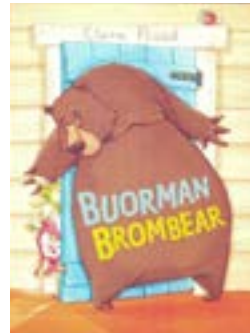

2. Het Multiquity project: onderzoek naar de opbrengsten van meertalige aanpakken

De inzichten uit dit handboek zijn gebaseerd op het wetenschappelijke onderzoeksproject **Multiquity**, gefinancierd door het **Amsterdams Universiteitsfonds (AUF)**. De term ‘multiquity’ verwijst naar het bestrijden van onderwijsongelijkheid met een meertalige aanpak. Binnen dit project werkten wetenschappers van de **Universiteit van Amsterdam** en **NHL Stenden** samen met partners van de **Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam (WOA)**.

Binnen de WOA werken scholen en school besturen samen die behoefte hadden aan bewijs rond de effectiviteit van meertalige benaderingen en aan handvatten om hun meertalige onderwijsstrategieën verder in hun scholen verder te ontwikkelen. Project Multiquity voorzag in deze behoefte. Het onderzoek bestond uit twee delen: een internationale literatuurstudie (Veerman et al., ingediend), en het in kaart brengen van goede praktijken (best practices). Met behulp van de internationale onderzoeksliteratuur hebben onderzoekers eerst in kaart gebracht welke typen meertalige aanpakken er zijn en welke opbrengsten deze aanpakken hebben voor leerlingen op het gebied van onder meer leren, motivatie en welbevinden. Vervolgens zijn in het kader van het project expertscholen op het gebied van meertaligheid geraadpleegd en zijn op deze scholen concrete meertalige aanpakken, voorbeelden en ervaringen van leerkrachten en leerlingen verzameld. De expert-scholen zijn

geworven via het netwerk van de onderzoekers, op basis van hun expertise op het gebied van meertaligheid en locatie (verspreid over Nederland).

Afbeelding 4
Friestalig prentenboek op basisschool De Wâldiik

Opbrengsten internationale literatuurstudie

Met behulp van de internationale wetenschappelijke onderzoeksliteratuur is in kaart gebracht op welke manieren meertalige aanpakken vorm kunnen krijgen op de basisschool en wat voor opbrengsten dat heeft voor leerlingen. De focus lag niet alleen op cognitieve opbrengsten (leren en schoolprestaties) van meertalige aanpakken, maar ook op sociaal-affectieve opbrengsten, zoals het welbevinden van leerlingen en hun motivatie. Sociaal-affectieve variabelen zijn belangrijk omdat we uit onderzoek weten dat leerlingen die zich op school prettig en gemotiveerd voelen, beter kunnen leren.

Met behulp van zoekmachines voor wetenschappelijke literatuur hebben we gezocht naar wetenschappelijke artikelen waarin de opbrengsten van verschillende meertalige aanpakken zijn geëvalueerd. Uit de zoekresultaten

selecteerden we 34 wetenschappelijke artikelen die aan onze selectiecriteria voldeden die we vervolgens verder hebben geanalyseerd. Op basis van de analyse zijn we tot een categorisering gekomen van vier manieren waarop je meertaligheid vorm kunt geven in de klas: 1) het verwelkomen van thuistalen, 2) translanguaging toepassen, 3) meertalige ondersteuning bieden, en 4) werken aan taalbewustzijn. In dit handboek worden deze benaderingen verder toegelicht (zie praktijk 2). Ook hebben we de opbrengsten van de gevonden benaderingen in kaart gebracht. In de geselecteerde artikelen werden zowel cognitieve als sociaal-affectieve effecten gerapporteerd. In de onderstaande tabel staan de gevonden opbrengsten. In veel gevallen werden opbrengsten niet alleen ervaren door meertalige leerlingen, maar door alle leerlingen. De uitkomsten van het onderzoek worden gepubliceerd in een wetenschappelijk artikel (Veerman et al., ingediend).

Cognitieve effecten	Aantal keer gevonden in de 34 geselecteerde artikelen	Sociaal-affectieve effecten	Aantal keer gevonden in de 34 geselecteerde artikelen
Taalverwerving	9	Meer zelfvertrouwen	12
Toegang tot de lesinhoud	9	Meer betrokkenheid bij de lessen	8
Ontwikkeling van geletterdheid	8	Emotioneel welzijn	2
Kritisch denken / creativiteit	6	Open houding	4
Taalbewustzijn	8	Het gevoel erbij te horen	3
Beter scoren op toetsen	3	Zich bevestigd voelen in de eigen identiteit	9

Tabel 1
Gerapporteerde cognitieve en sociaal-affectieve effecten in de 34 geanalyseerde artikelen

Best practices: goede meertalige praktijken

Het tweede deel van het project bestond uit het verzamelen van best practices, ofwel goede meertalige praktijken. Op vier expert-scholen op het gebied van meertaligheid zijn interviews afgenomen met leerkrachten, intern begeleiders, schoolleiders en leerlingen om goede voorbeelden van meertalige werkwijzen en de opbrengsten daarvan in kaart te brengen. De goede voorbeelden van deze scholen delen we in dit praktijkboek.

Ook de ervaren opbrengsten van de gehanteerde aanpakken zijn geëvalueerd. Net als in de literatuurstudie, werden op de scholen zowel cognitieve (leeropbrengsten en positieve effecten op leren) als sociaal-affectieve opbrengsten (meer motivatie, betrokkenheid, een beter welbevinden, en meer zelfvertrouwen) gerapporteerd. Ook gaven leerkrachten aan dat hun meertalige aanpak bijdraagt aan burgerschapsonderwijs en aan een inclusieve schoolcultuur. Een belangrijke opbrengst was daarnaast dat een meertalige aanpak kan leiden tot meer betrokkenheid van de ouders bij school en het leren van hun kind, en dat ouders zich door de aanpak meer gehoord en gezien voelen.

Sociaal-affectieve opbrengsten van een meertalige aanpak

Dat meertalige aanpakken ook waardevolle opbrengsten kunnen hebben op het sociaal-affectieve vlak, werd bevestigd tijdens de bezoeken aan de expert-scholen. Zo vertelde een onderbouwleerkracht:

“Het is als leerkracht, vind ik, echt jouw taak om je kinderen te kennen en als je kinderen kent, dan kan je ze iets leren. En als ik nu ook dus een deel van het kind erken dat meer van thuis was, dan voelt het kind van: hé de juf ziet mij helemaal, ziet mij als een geheel. En dat zorgt voor een heel veilige basis. Vanuit daar kunnen we gaan leren. En dat is eigenlijk voor mij met de jonge leerlingen echt het doel van die meertalige aanpak.”

Kleuterleerkracht van de Sint Janschool

Talige diversiteit op de scholen die deelnamen aan project Multiqity

‘Wat is je favoriete woord of zin in een taal die je gebruikt?’ Dit vroegen we de leerlingen die we interviewden voor project Multiqity interviewden. De antwoorden laten de talige diversiteit zien die aanwezig is in de scholen.

Die van is “habib”,
dat betekent “schat”

Well, I like
the word “loving”

‘Ik zeg altijd “tavuk”, dat
betekent “kip”, omdat kip
mijn lievelingseten is.’

My favorite word is is “опев”
(walnoot)

“ik haw in lekke bân’ (Ik heb een
leкке band). Dat is het eerste
zinnetje dat ik leerde toen ik Fries
began te spreken.”

““Seni seviyorum”, dat betekent: “Ik
hou van je” “Ik houd van het woord
“mare”, dat betekent “de zee”

‘Mijn moeders lievelingswoord
in het Nederlands is “spannend”,
want dat betekent leuk en een
beetje eng tegelijk.’

Vijf praktijken om een meertalige aanpak vorm te geven

PRAKTIJK 1

GEZAMENLIJKE

KOERS

BEPALEN

Een gezamenlijke koers bepalen

PRAKTIJK 1

De beste basis van een succesvolle meertalige aanpak is een gezamenlijke visie op het omgaan met meertaligheid die wordt gedragen door het team, en het liefst ook door ouders en leerlingen (Demie & Lewis, 2018; Strobbe, 2022). Het samen ontwikkelen van een duidelijke visie op meertaligheid creëert draagvlak voor de implementatie van meertalige aanpakken bij collega's, ouders en leerlingen. Zo'n visie zorgt er daarnaast voor dat de meertaligheidsaanpak op alle niveaus (in de klas, op schoolniveau en op bestuursniveau) en op een veelomvattende manier kan worden geïmplementeerd. Dit voorkomt dat het werken met meertalige achtergronden van leerlingen gefragmenteerd en situationeel blijft.

Aanleidingen om een visie op meertaligheid te ontwikkelen

Verschillende situaties kunnen aanleiding geven om met het onderwerp meertaligheid aan de slag te gaan. Op de expert-scholen uit project Multiquity is de meertalige aanpak in een aantal gevallen ontstaan doordat leerkrachten in aanraking kwamen met steeds meer meertalige kinderen in hun klassen. Leerkrachten kregen het gevoel dat hun eentalige aanpak niet meer voldeed en dat ze met het onderwerp aan de slag moesten. Dit gebeurde ook op de Sint Jozef school in Heerenveen. Een leerkracht vertelt hierover:

“We hadden het gevoel: Wij kunnen helemaal niet zien wat dit kind begrijpt of niet begrijpt, want wij kunnen dat helemaal niet meten, want ze spreken onze taal niet, en wij spreken hun taal niet. Dus we moeten daar ergens een weg in vinden.”

Op de Sint Janschool In Amsterdam ontstond een meertalige aanpak vanuit de wens van (meertalige) ouders en vanuit de behoefte om meer recht te doen aan de achtergronden van de leerlingen. Leerkrachten verdiepten zich in het onderwerp en gingen hierover met elkaar in gesprek. Een leerkracht vertelt:

“We hebben toen eigenlijk als school gezegd: taal is niet meer een barrière. Het is gewoon een context en daar hebben we mee te maken.”

Hoe pak je het aan?

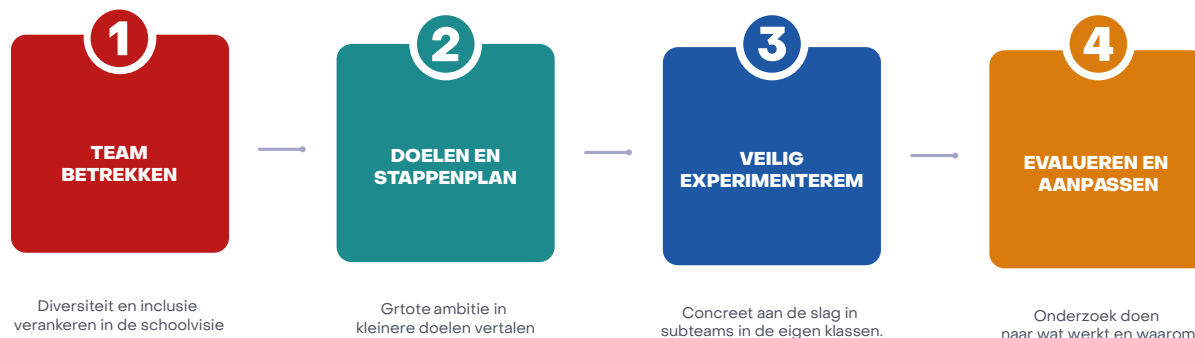
Verschillende situaties kunnen dus aanleiding vormen om met elkaar in gesprek te gaan over meertaligheid, om kennis te delen en een visie op meertaligheid te vormen. Hoe kun je dit aanpakken? En hoe vertaal je deze visie naar concreet beleid? In eerdere onderzoeksprojecten zijn verschillende handige tools ontwikkeld om hieraan te werken.

· De Taalvriendelijke School wil bijdragen aan het taalvriendelijker maken van leeromgevingen voor alle kinderen (zie <https://www.languagefriendlyschool.org>). De zogenaamde 'Routekaart' van de Taalvriendelijke School geeft aan wat taalvriendelijke scholen juist wel en juist niet doen en kan inspiratie bieden bij het creëren van een visie op meertaligheid (zie <https://languagefriendlyschool.org/wp-content/uploads/2021/02/Taalvriendelijke-School-Routekaart-nw.pdf>).

· Op de website www.metrotaal.be vind je informatie en materialen van Vlaamse onderzoekers die kunnen helpen om als team verder te professionaliseren op het gebied van meertaligheid. Op de website zijn verschillende tools beschikbaar om een meertalig beleid op te zetten.

· In het kader van het GlobalEquitEd-project is een (Engelstalige) toolkit ontwikkeld om taalvriendelijk onderwijs te geven. In de toolkit leren leerkrachten hoe ze zelf aankijken tegen meertalig onderwijs, en hoe ze hun onderwijs kunnen aanpassen aan een meertalige context. Zie: <https://globalequited.com/>

· In het kader van project 3M is een stappenplan ontwikkeld om met het team aan de slag te gaan met meertaligheid. Een vereenvoudigde versie vind je hier:

Ook als individuele leerkracht kun je het verschil maken

Soms lukt het niet om alle neuzen dezelfde kant op te krijgen. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat je als individuele leerkracht toch het verschil kunt maken voor meertalige leerlingen (zie bijvoorbeeld Garcia-Mateus & Palmer, 2017; Milligan et al., 2016; Newcomer, 2020). De onderzoeken laten zien dat leerkrachten door middel van meertalige aanpakken invloed hebben op sociaal-emotionele en de cognitieve ontwikkeling van leerlingen, ook als deze aanpakken niet zijn ingebed in een schoolbrede visie op meertaligheid. Bovendien kunnen kleine veranderingen grotere sociale ontwikkelingen in gang zetten. Onderzoekers Wedin en Wessman (2017, p. 886) verwoorden dit als volgt:

“Deciding on and promoting language policies that oppose hierarchies of power [...] are crucial for social change as they promote social equity and foster change.”

Figuur 2
Stappenplan ontwikkeld in het kader van het 3M-project, zie <http://3mproject.nl/>

**Van 'No Arabic, please',
naar open staan voor alle talen**

Basisschool De Verrekijker in Katwijk is een school bij het AZC in Katwijk. Op De Verrekijker zitten veel nieuwkomers, maar ook kinderen die al jaren in Nederland wonen. Veel leerlingen hebben andere thuistalen dan het Nederlands, maar sommige spreken alleen het Nederlands. Jaren geleden werd op deze school nog de zogenoemde 'Taalbad'-methode gehanteerd: vanuit de veronderstelling dat leerlingen hierdoor beter Nederlands zouden leren, gaven leerkrachten aan leerlingen en ouders de opdracht om zoveel mogelijk Nederlands te praten, te lezen en te luisteren. Regelmatig herhaalden de leerkrachten tijdens de les de woorden 'No Arabic, please', als leerlingen met elkaar overlegden in hun thuistaal (in dit geval Arabisch).

Door nieuwe inzichten uit onderzoek, gesprekken binnen het team en door nieuwe onderwijsmethoden, pakken de leerkrachten op De Verrekijker het nu heel anders aan. Leerkrachten tonen interesse in de thuistalen van hun leerlingen, en zetten deze thuistalen ook in tijdens hun lessen, bijvoorbeeld door leerlingen met elkaar te laten overleggen in hun thuistalen. Leerlingen en hun ouders voelen nu de ruimte om hun talen op school te gebruiken. Meertaligheid hangt in de school als een cultuur die er is. Een van de leerkrachten vertelt:

"Het zoveel mogelijk geven van ruimte aan talen zorgt ervoor dat ik blij leerkrachten en blij kinderen zie."

De leerkrachten merken dat de leerlingen sinds de meertalige aanpak beter in hun vel zitten op school, en geloven erin dat zij hierdoor ook beter kunnen leren. De nieuwe visie op meertaligheid zorgt er ook voor dat het voor de leerkrachten gemakkelijker

is hun leerlingen te bereiken en hun iets te leren. Zoals een van de leerkrachten het verwoordt:

"Het is zoveel makkelijker als ik ze die ruimte [om te overleggen in de thuistaal] wel geef!"

Afbeelding 5
Visie op kleuteronderwijs van OBS de Verrekijker,
verbeeld in een tekening

PRAKTIJK 2

MEERTALIGE

AANPAKKEN

OPNEMEN

Meertalige aanpakken opnemen in de dagelijkse lespraktijk

PRAKTIJK 2

In dit hoofdstuk bespreken we vier invalshoeken van waaruit je het werken met meertaligheid kunt benaderen: 1) het verwelkomen van thuistalen, 2) translanguaging toepassen, 3) meertalige ondersteuning aanbieden, en 4) werken aan taalbewustzijn. De ideeën en voorbeelden uit dit hoofdstuk kunnen worden gezien als een soort menu, waaruit naar behoefte kan worden overgenomen en aangepast.

Benadering 1: Thuistalen verwelkomen

Scholen en leerkrachten kunnen deze benadering toepassen door actief en elke dag te laten zien dat talige en culturele identiteiten van kinderen er voor de school toe doen en gewaardeerd worden. Dat begint bij het creëren van een omgeving waarin leerlingen en leerkrachten hun volledige talige kennis (inclusief hun thuistaal) mogen gebruiken in de klas en in sociale situaties. Kinderen mogen in de klas en op het schoolplein, als het passend is bij de situatie, met elkaar communiceren in hun thuistaal.

“Ze vinden het juist ook zo mooi om het dan ook in hun eigen taal te vertellen, dat merk je ook gewoon. Dat vinden ze zo leuk. En ook die interesse van jou als leerkracht”

Leerkracht
van de Verrekijker

“Het voelt gewoon vrij, als een vis in het water.”

Leerling van de Sint Janschool, over de mogelijkheid om op school meerdere talen te kunnen gebruiken

Hoge verwachtingen: de leerling als expert

Op de expertscholen van project Multiquity wordt over kinderen zo min mogelijk gepraat in negatieve termen, zoals ‘achterstanden’ of ‘problemen’. De focus ligt op wat leerlingen wél kunnen en weten. Op het gebied van meertaligheid houdt dit in dat leerlingen worden gezien als experts op het gebied van hun thuistaal/-talen. Door leerlingen te benaderen als experts, kun je als leerkracht laten zien dat je hoge verwachtingen hebt van al je leerlingen. Op passende momenten krijgt de leerling de ruimte om deze expertise te laten zien en in te zetten. Hierbij wordt uitgedragen dat alle talen en culturen even belangrijk en waardevol zijn en dat het een rijkdom is om van elkaar te kunnen leren over verschillende talen en culturen. Je kunt dit aanpakken door interesse te tonen in de thuissituaties en -talen van leerlingen, bijvoorbeeld door kinderen uit te nodigen om iets te vertellen over hoe bepaalde dingen bij hen thuis gaan of hoe iets wordt gezegd in hun thuistaal. Dit kan al vanaf de kleuterklas. Een van de kleuterleerkrachten van

De 'Pannenkoekendag'

Op **basisschool De Wâldiik** in Boelenslaan (Friesland) wordt jaarlijks de zogenaamde pannenkoekendag georganiseerd. Leerlingen runnen op deze dag hun eigen pannenkoekenrestaurant, waarvoor zij een drietalige menu ontwerpen (in het Fries, Engels en Nederlands). Hun gasten zijn buitenlandse studenten, die zij rondleiden in het Engels, en de burgemeester en een wethouder, die zij te woord stonden in het Fries. Deze levensechte situatie zorgt ervoor dat leerlingen op een betekenisvolle manier hun expertise op taalgebied in de praktijk kunnen brengen.

Een voorbeeld bij iets oudere leerlingen werd gegeven door een leerkracht van basisschool De Verrekijker. Tijdens een rekenles, gaf zij ruimte aan leerlingen om aan de klas te laten zien op welke manieren zij een bepaald rekenprobleem oplosten. Deze manieren bleken te verschillen van de manier waarop dit rekenprobleem op Nederlandse scholen wordt benaderd. Deze aanpak hielp de leerkracht om beter inzicht te krijgen in de rekervaardigheden van deze leerlingen en het gaf de leerlingen een podium om hun klasgenoten te laten zien wat zij al konden.

de expertscholen geeft een voorbeeld:

“In kleuterklassen hangt altijd een heel lange getallenlijn van 0 tot en met 20 en daar doen we een aantal keer in de week activiteiten mee. Een jongetje uit mijn klas is Nederlands-Italiaans, en soms geef ik hem een podium voor dat Italiaans. Dan zeg ik van: ‘Ja ik weet dat er iemand in deze klas is die de getallenlijn in een andere taal kan vertellen’. En eigenlijk is dat best wel een ingetogen leerling, maar toen hij die getallenlijn in het Italiaans mocht doen, en dat dan iedereen hoorde dat hij dat ook nog op een andere manier kon doen, groeide hij gewoon twee meter boven zichzelf uit.”

De genoemde twee voorbeelden laten zien dat het inzetten van de taalexpertise van de leerling niet altijd veel voorbereiding kost. Het begint bij het bewust zijn van de diversiteit in je klas en het goed kennen van je leerlingen en het open staan voor hun eigen inbreng. De leerkrachten op de expertscholen omschrijven de benadering niet als een strategie, maar als een houding:

“Dat je het eigenlijk in al je lessen gewoon meeneemt. Dat je gewoon telkens je er bewust van bent. We leren natuurlijk constant nieuwe woorden aan leerlingen, dat je dan telkens in je hoofd als leerkracht bedenkt van oké, hoe zeg jij dat woord in jouw taal en schrijf het ook eens op een bord.”

Leerkracht van de Verrekijker

Extra aandacht besteden aan talen en culturen

Een manier om vanuit deze benadering te werken is om met leerlingen bewust stil te staan bij de culturele en talige diversiteit in de klas. Dit kan door te werken aan opdrachten of projecten over talen en culturen. Kinderen krijgen hierdoor de kans om iets over hun eigen cultuur en taal te laten zien. Op een van de expertscholen zijn meertaligheid en diversiteit elk jaar in de maand maart een schoolbreed thema. In deze maand wordt er extra aandacht besteed aan

de thuistalen van de leerlingen en wordt er gewerkt aan het landenproject. Leerlingen maken bijvoorbeeld posters of 'mascottes' waarmee zij een zelf gekozen land en de ta(a)(en) van dit land representeren.

“En dan word je natuurlijk trots over je land, je bent natuurlijk altijd trots op je land. Dus het is zeg maar makkelijker om over je land te praten dan over een ander land.”

Leerling van de Sint Jozefschool (geboren in Eritrea) over een landenproject

Afbeeldingen 6, 7 en 8

Landenposters en mascottes in het kader van het landenproject op de Sint Jozef. Vlaggen behorend bij landen en talen die worden vertegenwoordigd in een klas op De Sint Jozefschool.

Talen en culturen zichtbaar maken in de school

Een andere manier om thuishalen te verwelkomen in de school is door de culturele diversiteit ook zichtbaar te maken buiten de klas, bijvoorbeeld in de schoolgangen, de aula, en in de gang. Dit kan op allerlei manieren. Op een van de scholen die deelnam aan project Multiquity hangt bij binnenkomst een grote wereldkaart met daarnaast foto's van alle leerlingen. Per leerling is een touwtje getrokken naar het land van herkomst. Op andere scholen hangen vlaggen van verschillende nationaliteiten. Ook welkomposters in verschillende talen, voorwerpen en afbeeldingen kunnen gebruikt worden.

Afbeeldingen 9, 10 en 11

Op een meertalige basisschool in Friesland hangt het woord 'welkom' in drie talen. In de bovenbouw worden de 'global goals' van de VN weergegeven in drie talen. In een lokaal op de Sint Jozefschool hangen vlaggen behorend bij landen en talen die worden vertegenwoordigd in de klas.

Doe-tips om thuistalen te verwelkomen op school (benadering 1)

- Nodig leerlingen (en hun ouders/verzorgers) uit om hun talen te gebruiken op school.
- Behandel leerlingen als experts op het gebied van hun thuistaal/-talen.
- Nodig leerlingen regelmatig uit om iets te vertellen over hoe bepaalde dingen bij hen thuis gaan, of vraag hun hoe iets wordt gezegd in hun thuistaal.
- Werk met leerlingen aan opdrachten of projecten over talen en culturen.
- Maak talen en culturen zichtbaar binnen de school door middel van creatieve opdrachten, landkaarten, vlaggen, welkomposters in verschillende talen, etc.

Afbeeldingen 12 en 13
Vlaggen en andere uitingen van diversiteit op de Sint Jozef school

Benadering 2: Translanguaging toepassen

Wanneer je op een bewuste en geplande manier ruimte geeft aan leerlingen om meerdere talen te gebruiken in de klas, doe je aan 'translanguaging'. Hierbij worden leerlingen gestimuleerd om alle talen die zij spreken te integreren en te gebruiken. De thuishalen worden door de leerkracht niet meer als afzonderlijke eenheden beschouwd. 'Pedagogical translanguaging' (Cenoz & Gorter, 2021) is het gebruik van translanguaging in het onderwijs. Dit kan betekenen dat leerkrachten bijvoorbeeld een mix van talen gebruiken bij de verzorging van lessen, of dat leerlingen worden aangemoedigd om een combinatie van talen te gebruiken bij opdrachten en communicatie. Het doel is om de leerlingen een rijkere taalbeleving en -vaardigheid te bieden.

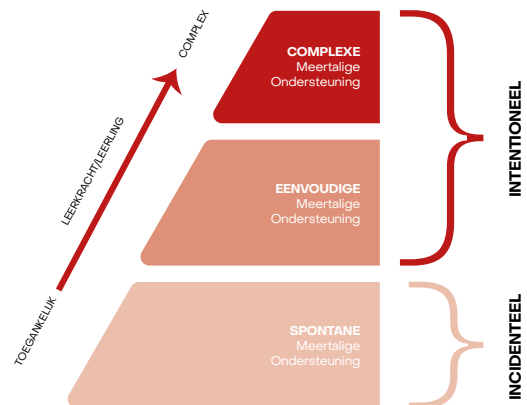
Hoe pak je het aan?

Translanguaging toepassen kan op veel verschillende manieren. Vanherf introduceert in haar didactisch model voor het benutten van thuishalen als didactisch kapitaal in de klas een continuüm van hoe translanguaging kan worden toegepast: van spontaan en incidenteel, tot intentioneel en complex (Vanherf, 2022). In figuur 2 staan de verschillende vormen van translanguaging in verhouding tot elkaar. Een eenvoudige manier is om incidenteel op een spontane manier meertaligheid te betrekken bij je les. Voorbeelden hiervan zijn: leerlingen vragen hoe zij tot twintig tellen in hun thuistaal, of leerlingen vragen een liedje te zingen dat ze kennen van thuis. Bij deze vorm van translanguaging hanteren leerlingen vooral alledaags taalgebruik in hun thuistaal.

Je kunt translanguaging ook meer intentioneel inzetten. Ook deze vorm van translanguaging kun je op een vrij eenvoudige manier toepassen,

maar heeft wel enige vorm van voorbereiding nodig. Een voorbeeld van een manier waarop je dit kunt toepassen is door gelijktijdige leerlingen met elkaar te laten overleggen en met elkaar te laten samenwerken bij opdrachten. Wanneer je als leerkracht de taal ook beheerst, kun je leerlingen ook schrijftopdrachten laten maken in de thuistaal. Als het gaat om talen die door een groot deel van leerlingen in de klas worden begrepen (bijvoorbeeld van het Engels, of in Friesland het Fries), kun je leerlingen laten kiezen in welke taal ze een presentatie willen houden. Door translanguaging intentioneel toe te passen gaan leerlingen complexer taalgebruik hanteren in hun thuistaal.

Een stap verder is het toepassen van intentionele, complexe translanguaging. Met deze vorm van translanguaging verdiep je de meertalige aanpak, omdat leerlingen worden uitgenodigd nog complexer taalgebruik te hanteren. Deze vorm heeft wel meer voorbereiding nodig. In het vervolg van deze paragraaf worden twee concrete voorbeelden besproken van hoe je hier in de klas aan kunt werken: taalmaatjes en thuis voorbespreken.

Figuur 3
De piramide van functioneel meertalig leren. Uit: Vanherf, A. (2021). Praktijkvademecum voor meertaligheid als troef voor krachtig onderwijs in de grootstad. Erasmushogeschool Brussel.

“Ja, je kan je eigen woorden gebruiken, hoef je niet zo deftig te praten ofzo met ja een andere taal.”

Leerling van De Verrekijker

Taalmaatjes

Leerlingen die dezelfde taal spreken kunnen aan elkaar gekoppeld worden en elkaars taalmaatje zijn. Het vormen van taalmaatjes kan verschillende doelen hebben. Op de Sint Janschool worden gelijktalige leerlingen aan elkaar gekoppeld om samen te rekenen. Doordat de leerlingen dezelfde taal spreken kunnen ze elkaar helpen de lesstof beter te begrijpen. Dit kan ook groepsdoorbroken plaatsvinden; een oudere leerling kan een jongere leerling helpen met rekenen. Taalmaatjes kunnen ook samen lezen in hun thuistaal. Tijdens stil lezen kunnen leerlingen die dezelfde taal spreken bijvoorbeeld op de gang gezamenlijk een boek lezen. Een ander doel van het vormen van taalmaatjes kan zijn om leerlingen zich fijn te laten voelen op school. Op De Verrekijker vormen nieuwe leerlingen soms taalmaatjes met gelijktalige leerlingen die al langer op school zitten. Het taalmaatje legt uit hoe alles gaat op school en kan de nieuwe leerling zo helpen om zich snel thuis te voelen op school.

Thuis voorbespreken

Op de Sint Janschool krijgen leerlingen regelmatig begrippen uit de lesstof mee naar thuis. Het kan gaan om allerlei soorten begrippen op het gebied van taal, rekenen of aardrijkskunde. Leerlingen en ouders wordt gevraagd om over deze begrippen thuis te praten in de voorkeurstaal. Wanneer de stof vervolgens in de klas behandeld wordt, weten meertalige leerlingen beter waar het over gaat. Ook eentalige leerlingen profiteren hiervan, want zij mogen de begrippen in het Nederlands met hun ouders voorbespreken, waardoor zij het onderwerp ook al beter kennen en begrijpen voor het in de klas behandeld wordt. In de onderbouw wordt soms ook een verhaal mee naar huis genomen in de thuistaal, om thuis alvast samen te lezen en te bespreken. Een leerkracht vertelt hierover:

“Wat je dus ziet is dat kinderen die dat verhaal dan in de klas in het Nederlands horen, dat ze zich daar heel fijn bij voelen omdat ze het dus thuis al een keer met papa en mama besproken hebben, en dus al weten waar het over gaat. En dan heb je het weer echt over het ondersteunen van die thuistaal, in het Nederlands, dat dan op dat moment heel goed werkt. Ja.”

Leerkracht van de Verrekijker

Ouders geven aan dat zij door deze aanpak vertrouwen krijgen dat zij hun kind echt kunnen helpen en vaak vinden zij het prettig om hun thuistaal hiervoor te gebruiken. Om het thuis voorbespreken bij iedereen te laten werken is het belangrijk dat het niet te ingewikkeld is en niet te veel tijd in beslag neemt.

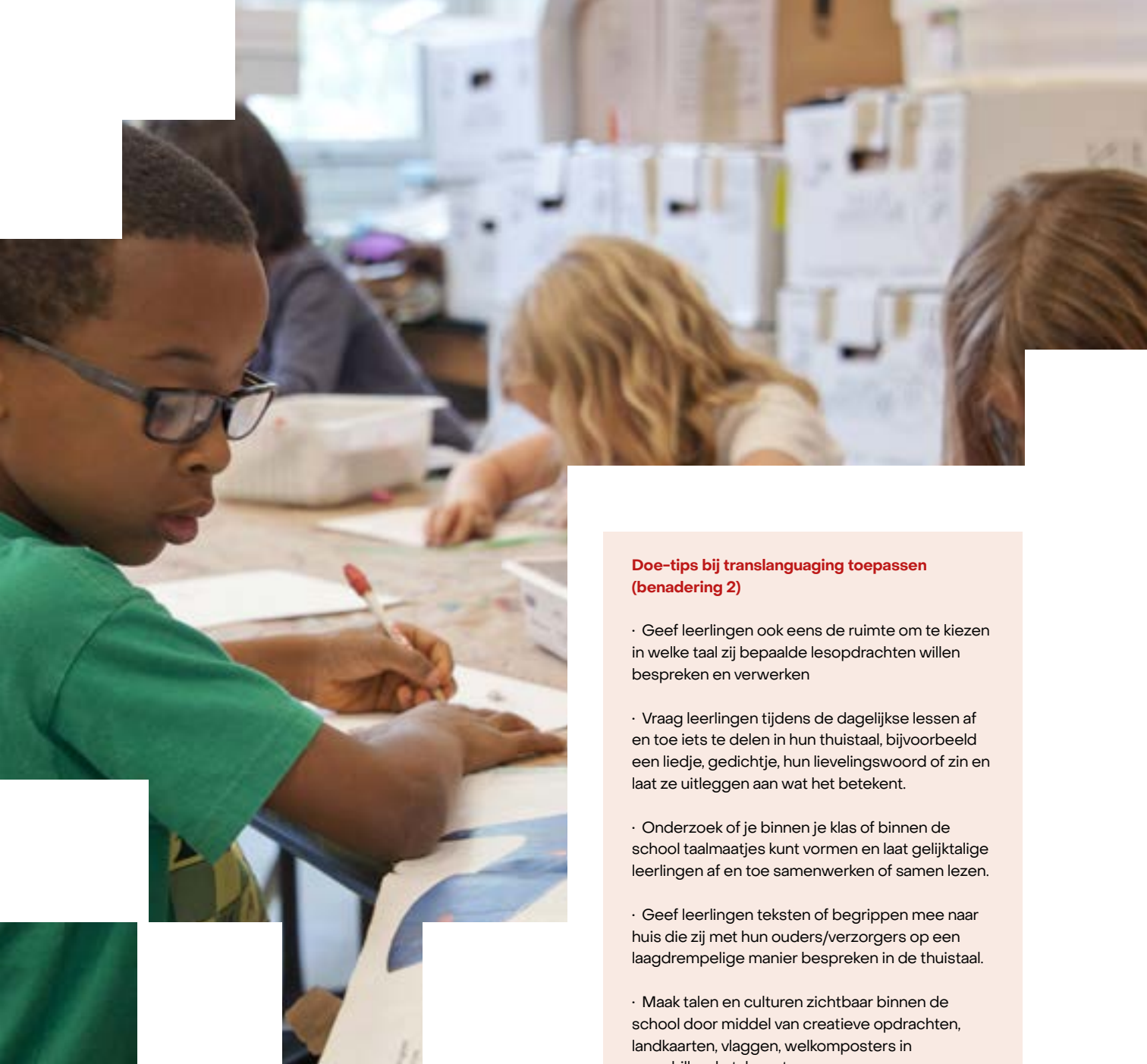
Ben je op zoek naar meer tips en voorbeelden van translanguaging? Kijk ook eens naar:

. De folder 'Translanguaging. Een krachtige strategie voor meertalige klassen'. Deze folder is ontwikkeld door de Rutu Foundation, de Universiteit van Utrecht en de Universiteit van Amsterdam. Zie: https://issuu.com/rutufoundation/docs/brochure_v4_0_1_feb_2016

. De brochure Kans in Taal: de KIT. De Nederlandse woordenschat vergroten via de thuistaal. In deze brochure wordt een aanpak beschreven waarbij kinderen woorden die op school worden aangeboden binnen de taal- en rekenmethoden thuis, met hun ouders, in hun voorkeurstaal bespreken en er actief mee aan de slag gaan. <https://woa.kohnstaminstituut.nl/onze-projecten/gelijke-onderwijskansen/producten/>

. Op de website van de 3M toolbox vind je 70 meertalige lesideeën. Zie: <http://3mproject.nl/toolbox/lesactiviteiten.html>

Doe-tips bij translanguaging toepassen (benadering 2)

- Geef leerlingen ook eens de ruimte om te kiezen in welke taal zij bepaalde lesopdrachten willen bespreken en verwerken
- Vraag leerlingen tijdens de dagelijkse lessen af en toe iets te delen in hun thuistaal, bijvoorbeeld een liedje, gedichtje, hun lievelingswoord of zin en laat ze uitleggen aan wat het betekent.
- Onderzoek of je binnen je klas of binnen de school taalmaatjes kunt vormen en laat gelijkstalige leerlingen af en toe samenwerken of samen lezen.
- Geef leerlingen teksten of begrippen mee naar huis die zij met hun ouders/verzorgers op een laagdrempelige manier bespreken in de thuistaal.
- Maak talen en culturen zichtbaar binnen de school door middel van creatieve opdrachten, landkaarten, vlaggen, welkomposters in verschillende talen, etc.

Benadering 3: Meertalige ondersteuning bieden

Benadering 3 is gericht op het bieden van steun zodat leerlingen al de talige kennis die zij bezitten kunnen gebruiken. Met het bieden van meertalige ondersteuning speel je in op de leerbehoefte van specifieke leerlingen. Dit kan op verschillende manieren: door middel van leermiddelen, aangepaste instructie en emotionele ondersteuning.

Leermiddelen gebruiken

Soms kunnen leermiddelen ervoor zorgen dat meertalige leerlingen die een taalbarrière ervaren toch mee kunnen komen met de lessen. Leerlingen kunnen bijvoorbeeld baat hebben bij tweetalige woordenlijsten, woordenboeken of vertaalapps, zoals Google Translate. Een mooi voorbeeld waarop de school meertalige ondersteuning kan bieden is het gebruiken van meertalige of anderstalige prentenboeken. Op de Sint Jozef school wordt in de onderbouw twee keer per jaar een prentenboek aangeboden in de thuistaal van het kind. Tijdens een workshop voor ouders in de bibliotheek geeft een leesconsulent tips over hoe ze kunnen voorlezen. Het boek krijgen de ouders mee naar huis, zodat ze het samen met hun kind kunnen lezen in de thuistaal. Op school wordt het boek behandeld in het Nederlands. De directrice van de Sint Jozef School vertelt waarom dit zo goed werkt:

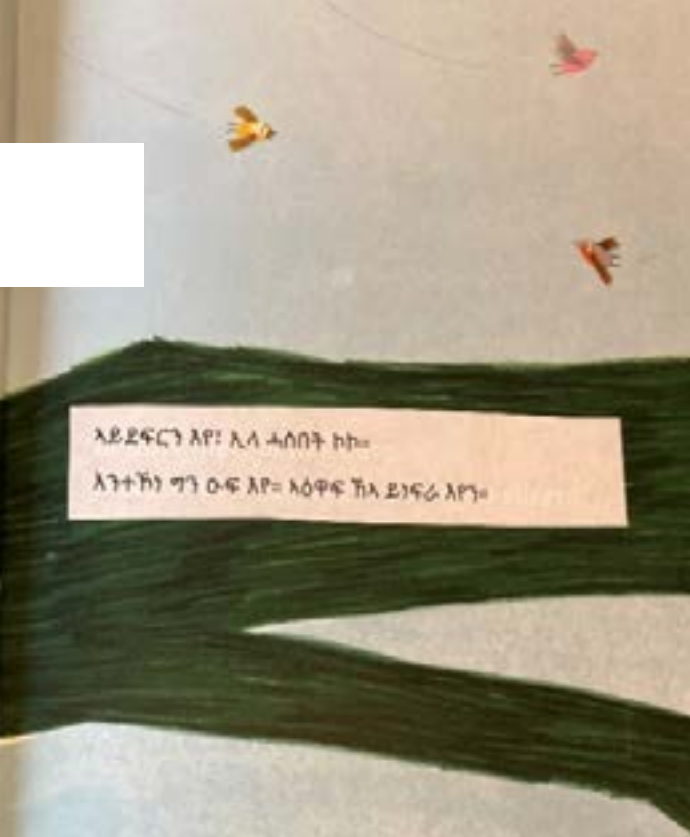
“Dus dan heb je beide kanten: Je stimuleert de Nederlandse taal, maar ook de thuistaal. Hierdoor nemen ouders het idee mee dat het belangrijk is om de eigen taal ook te blijven spreken, omdat dat wel de basis is om de Nederlandse taal weer op voert te bouwen.”

Leerkracht van de Verreijkker

Aangepaste instructie

Soms is de instructie voor meertalige leerlingen lastig te begrijpen. Het is daarom goed om te checken of de leerling de stof goed heeft begrepen. Het kan helpen om afbeeldingen of gebaren te gebruiken om het begrip te vergroten. In sommige gevallen kunnen leerkrachten het zo organiseren dat zij de instructie in de voorkeurstaal geven (als de leerkracht deze spreekt) of in het Engels, als de leerling het Engels beter begrijpt. Een van de leerkrachten van De Wâldiik legt uit:

Afbeelding 14

Het prentenboek *Coco kan het!*, van Loes Riphagen, vertaald in Tygrinya, Sint Jozefschool
"Ik durf niet, denkt Coco. Maar ik ben een vogel. En vogels vliegen". Op de Sint Jozef worden prentenboeken vertaald in de thuistaal van kinderen en uitgeleend, zodat ouders hun kinderen in hun thuistaal kunnen voorlezen.

"Ik denk dat kinderen [...] het heel fijn vinden om de uitleg ook nog eens in hun moedertaal te krijgen, dus kinderen die met rekenen gewoon niet goed mee kunnen komen en een eigen leerlijn hebben, waarbij ik dan op dat moment zeg: Ik ga het je even in het Fries uitleggen. Het geeft hun wel een soort geval van oké dit vind ik fijner want dit begrijp ik eigenlijk nog beter dan het Nederlands."

Leerkracht van De Verrekijker

Sociaal-emotionele ondersteuning bieden

Meertalige leerlingen kunnen soms behoefte hebben aan sociaal-emotionele ondersteuning in hun thuistaal. Vooral leerlingen die het Nederlands nog niet helemaal beheersen, kunnen zich soms verloren voelen op school omdat zij een taalbarrière ervaren. Op sommige scholen zetten leerkrachten taalmaatjes in als zij het gevoel hebben dat een leerling wat steun in de thuistaal kan gebruiken. Op de Sint Janschool vragen leerkrachten soms een Turkse klassenassistent om te vertalen als er problemen zijn tussen Turkse leerlingen. Zo vertelt een leerkracht:

"En op dit moment heb ik ook een Turkse onderwijsassistent, en af en toe.. spreekt zij dus met de Turkse leerlingen in mijn klas in het Turks en daardoor ben ik er ook achter gekomen dat sommige conflicten heel anders ontstonden dan ik dacht dat ze ontstonden. Dus doordat zij ook haar Turks inzet weet ik eigenlijk meer over deze leerling."

Leerkracht van de Sint Jan

Doe-tips bij het bieden van meertalige ondersteuning (benadering 3)

- Gebruik tweetalige woordenlijsten, woordenboeken of vertaalapps, zoals Google Translate.
- Zorg voor anderstalige of meertalige boeken en laat die mee naar huis nemen om te lezen met ouders/verzorgers.
- Gebruik bij de instructie afbeeldingen of gebaren om het begrip te vergroten.
- Probeer leerlingen sociaal-emotionele ondersteuning te bieden in de thuistaal als dit nodig is, bijvoorbeeld door middel van taalmaatjes.

Benadering 4: Werken aan taalbewustzijn

Wanneer je werkt aan het vergroten van taalbewustzijn, laat je leerlingen nadenken over de vormaspecten van taal. Hierdoor leren zij bewuster omgaan met taal. Meertaligheid biedt een kans om leerlingen bewuster te laten worden van de verbanden tussen talen. Ook kan het benutten van meertaligheid in de klas leerlingen bewuster maken van meertaligheid van zichzelf en van anderen, en van talen en meertaligheid in de maatschappij. In deze paragraaf staan drie aanpakken beschreven waarmee je kunt werken aan het taalbewustzijn van leerlingen: vergelijkingen maken tussen talen (tijdens reguliere taallessen), aandacht schenken aan meertaligheid, en het laten maken van taalportretten.

Vergelijkingen maken tussen talen

Voor veel leerlingen, niet alleen meertalige, is het aanleren van de Nederlandse grammatica moeilijk. Het kan meertalige leerlingen helpen als zij koppelingen kunnen maken tussen het Nederlands en een taal die zij goed kennen. Op de Sint Jan doen leerkrachten dit door leerlingen verbanden te laten leggen met hun thuistaal. Een leerkracht legt uit hoe hij dit doet bij het uitleggen van het onderwerp:

“Maar het koppelen aan hun eigen taal maakt het wel vatbaarder en daar hoef ik ook zelf geen Arabisch, Turks of Marokkaans voor te spreken. Ik laat bijvoorbeeld een leerling de zin die op het bord staat vertalen, en dan laat ik ze onderstrepen: wat is nou bij jullie het onderwerp? Dan kijken ze je toch vaak een beetje aan van: ja maar dat weet ik toch niet? Ja tuurlijk wel: een mens, een dier of een ding, dat is in jouw taal hetzelfde.”

Leerkracht van de Verrekijker

Deze aanpak is ook goed toepasbaar op andere grammaticale onderwerpen of bij woordenschat. In onderstaande afbeelding zie je woorden die op de Sint Jan op het bord kunnen staan tijdens een les over voegwoorden.

Because	omdat
Poniewaz	omdat
بسبب	omdat
Pertanto	dus, daarom
Fakat	maar
Therefore	omdat
Podczas, dgy	omdat
بسبب	omdat
bensi	dus, daarom
çünkü	maar

Tabel 2

Voorbeeld van aandacht voor taalvergelijking tijdens een reguliere taalles over voegwoorden, afkomstig van De Sint Jan school

Leerlingen uitleggen hoe meertaligheid werkt

Een manier om leerlingen meer taalbewust te maken is om hen uitleg te geven over de werking van taalontwikkeling bij meertaligen. Een van de bovenbouwleerkrachten van De Sint Jan doet dit door middel van het underlying proficiency model van Cummins. Hij vertelt:

“Ja dat leggen we heel expliciet uit aan ze. Ja, er is ook zo’n mooi model van Cummins volgens mij met twee van die ijsbergen en dan de underlying proficiency, dat model laten we ze gewoon zien: Hé dit zijn jullie. Ja, dan wel in de bovenbouw natuurlijk.”

Leerkracht van de Verrekijker

Het vertellen van ‘het verhaal van meertaligheid’ kan bij leerlingen het gevoel wegnemen dat zij niet goed zouden zijn in taal of een taalachterstand hebben. Op de Sint Jan merken leerkrachten dat de leerlingen hierdoor meer zelfvertrouwen krijgen.

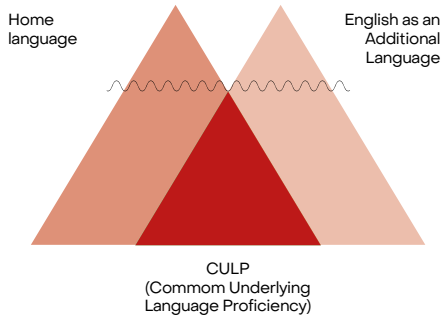
Talenportretten maken

Door het maken van zogenaamde talenportretten worden leerlingen, en de leerkracht, zich bewust van de talen in de klas en van de talen die een rol spelen in de omgeving van leerlingen. Tijdens de activiteit benoemen leerlingen de talen die zij spreken en in de omgeving horen en geven die met een kleur een plaats in een silhouet. Hierdoor wordt reflectie over op taal en meertaligheid gestimuleerd (Duarte & Van der Meij, 2019). Een opdrachtbeschrijving vind je op de website van project 3M. Zie: http://3mproject.nl/toolbox/lesmateriaal/45_LES_7-12_T_Taalportret.pdf

“Zitten meerdere talen elkaar dan niet in de weg?”

Het is een misvatting dat verschillende talen elkaar in de weg zouden zitten bij kinderen die meertalig opgroeien. Dit kan worden geïllustreerd met het **Common Underlying Language Proficiency** model, ontwikkeld door de Canadese onderzoeker Jim Cummins. Kinderen die opgroeien met twee (of meer) talen, hebben twee taalsystemen in hun hoofd. Hierdoor komen zij soms minder snel op woorden. Daar tegenover staat dat de verschillende talen in het hoofd van kinderen uit een gemeenschappelijk kennisreservoir putten, waardoor de talen elkaar ook juist versterken.

Common Underlying Language Proficiency

©Cummins, J. (1981). The role of primary language development in promoting educational success for language minority students. In California State Department of Education (Ed). *Schooling and language minority students: A theoretical framework*. (p.p. 3-49) Los Angeles: National Dissemination and Assessment Center.

Kover, Pat and Hetty Roessingh. 2003. "Variability of ES learners' acquisitions of cognitive academic language proficiency: What can we learn from achievement measures?" *TESL Canada Journal* 21, no. 1: 1-21.

Overgenomen van: https://www.learnalberta.ca/content/eslapb/understanding_the_acquisition_developing.html

Afbeeldingen 15

Taalportretten van leerlingen. Uit: Duarte, J., & Van der Meij, M. (2019). Meer meertaligheid in het basisonderwijs: Ja maar, hoe? Nieuwe inzichten door meertaligheidsprojecten. *MeerTaal*, 6(2), 14-17.

Doe-tips bij het werken aan taalbewustzijn (benadering 4)

- Maak tijdens reguliere taallessen koppelingen tussen het Nederlands en talen die leerlingen goed beheersen.
- Vertel (bovenbouw) leerlingen hoe taalontwikkeling werkt bij meertaligen.
- Laat leerlingen activiteiten doen (bijvoorbeeld een talenportret maken) die hen bewuster maken van meertaligheid bij zichzelf en anderen, en van talen en meertaligheid in de maatschappij.

PRAKTIJK

3

UITGAAN VAN

EENIGE

KRACHT

Uitgaan van de eigen kracht

PRAKTIJK 3

Elke school, elke klas en elke leerling is anders. Op sommige scholen zitten veel leerlingen met dezelfde regionale thuistalen, zoals het Fries of het Limburgs. Op andere scholen zit een grote populatie leerlingen met dezelfde vreemde taal als thuistaal, bijvoorbeeld het Turks, Papiamento, Arabisch of Marokkaans. Op scholen met veel kinderen uit nieuwkomersgezinnen of uit expatgezinnen, kunnen heel veel verschillende talen vertegenwoordigd zijn. Elke situatie vraagt een andere aanpak met andere bijbehorende materiaal en tools.

Uit onderzoek blijkt dat een meertalige aanpak het best werkt als het uitgangspunt van de leerlingen centraal wordt gesteld en als er rekening wordt gehouden met de culturele en sociale thuissituatie van het kind (zie bijvoorbeeld Castillo & Wagner, 2019; en Corcoll, 2013). Het is dus belangrijk om deze situatie in kaart te brengen. Bij het ontwikkelen van een meertalige aanpak is het daarom goed om allereerst een inventarisatie

te maken van de talige achtergronden van de leerlingen op school. Dit kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld:

- Voer intakegesprekken met ouders waarin gevraagd wordt naar het thuistaalgebruik.
- Laat ouders een formulier invullen over de talige situatie. Tip: laat het formulier in meerdere talen vertalen zodat ouders het begrijpen.
- De in de vorige paragraaf beschreven activiteit 'taalportret' geeft niet alleen de leerling, maar ook de leerkracht inzicht in de talen die van betekenis zijn in het leven van de leerlingen (Duarte & Van der Meij, 2019). Een andere geschikte activiteit is het maken van een 'Taalboom', waarin leerlingen de talen in hun familie in kaart brengen. Zie voor meer informatie: http://3mproject.nl/toolbox/lesmateriaal/26_LES_07-12_T_Mijn_taalboom.pdf

Afbeelding 16

Een taalboom, gemaakt door een leerling. Uit Duarte, J. (2020). Troef of trend. Actuele ontwikkelingen in de meertaligheidsdidactiek. [Inaugurale rede]. NHL Hogeschool Stenden. https://pure.rug.nl/ws/portafiles/portal/119460948/NHLS_boekje_Joana_Duarte_WEB_

Uitgaan van wat het kind nodig heeft

Op **basisschool De Sint Jozef** in Heerenveen spreken sommige kinderen thuis het Fries. Daarnaast zitten er ook veel kinderen uit nieuwkomerfamilies met andere thuistalen dan het Nederlands op deze school. Op de school wordt een duidelijke visie omtrent meertaligheid uitgedragen. Bij ieder kind wordt gekeken wat bij het kind past en wat het nodig heeft, ook op het gebied van meertaligheid. Een van de leerkrachten vertelt:

“De ene leerling heeft meer nodig dat ze eerst nog wat achterover zit. Observeren, kijken, de cultuurshock overleven, want dat is het natuurlijk ook. En de ander heeft zo iets van: ‘Nou ik ben hier net een paar weken maar ik voel me best oké bij jullie. En ik red mij door wéér een andere taal te gebruiken, en kom maar op.’”

Het uitgangspunt is wel altijd hetzelfde. Zo legt de leerkracht uit:

“Wij geloven dat kinderen het nodig hebben om eerst te integreren in een groep in een school en zich veilig te voelen. Wij denken namelijk dat dit de basis is van waar kinderen open gaan staan voor leren. Door de interactie en sociale contacten komen ze ook in heel veel situaties waarin taal een rol speelt, en kunnen ze weer met en van elkaar leren. Dus die spontane, actieve taal komt dan veel beter op gang.”

De leerkracht hoeft de taal niet te spreken

Belangrijk om je te realiseren is ook dat de leerkracht de taal niet hoeft te spreken, om toch een meertalige aanpak toe te passen. Werk vooral vanuit wat wél mogelijk is. Als er maar één kind is dat een bepaalde thuistaal heeft, kun je niet werken met taalmaatjes, maar je kunt het kind bijvoorbeeld wel ruimte geven om een (online) woordenboek in de thuistaal laten gebruiken. Ook het tonen van interesse in de thuistaal en thuiscultuur van dit kind, kan ervoor zorgen dat het zich meer gezien voelt. Een klein gebaar, kan veel betekenen. Zo leren sommige leerkrachten enkele woordjes of zinnetjes van de thuistaal van een kind dat nieuw op school komt en het Nederlands nog niet beheerst, zodat het kind zich net iets meer thuis voelt op school.

Soms vinden leerkrachten het ingewikkeld om leerlingen in de klas een taal te laten gebruiken die zij zelf niet beheersen. Als leerkracht kun je niet altijd zeker weten of leerlingen met de les bezig zijn. Zoals een van de leerkrachten uit het Multiquity project het verwoordt:

“Ja, ik kom een aardig eindje in het Engels, in het Frans, maar ja Turks.. Ik heb eigenlijk geen idee wat ze aan het doen zijn. Dus het heeft ook veel te maken met loslaten. En vertrouwen echt ook in je leerlingen dat ze daadwerkelijk gaan doen wat jij van hen verwacht.”

Een eerder onderzoek naar het toepassen van translanguaging waarbij de leerkracht de betreffende taal niet sprak, had een geruststellende uitkomst: het bleek dat leerlingen het net zo vaak over de stof hadden als leerlingen die in de schooltaal werkten (Duarte, 2016).

De juiste omstandigheden creëren

Aansluiten bij de individuele leerbehoefte van de leerling gaat gemakkelijker als de voortgang, behoeften en capaciteiten van leerlingen nauwkeurig worden beoordeeld en gemonitord (Demie & Lewis, 2018; Kapoyannis, 2019). Door inzichtelijk te hebben hoe een leerling scoort in bepaalde vakken en deelgebieden kan de leerkracht hier goed op aansluiten en de juiste omstandigheden creëren. Door goed te observeren en te communiceren met meertalige kinderen kun je inzicht krijgen in wat zij al wel en al niet kennen en kunnen, en waar zij behoefte aan hebben.

Niet alle leerlingen vinden het leuk om iets te vertellen in of over hun eigen taal. Leerlingen kunnen zich soms schamen. Een leerkracht vertelt hierover:

“Ja kijk, ik denk dat het ook wel met veiligheid in een groep te maken heeft. Want het is natuurlijk.. een andere taal is ook wel iets ja waar je jezelf een beetje kwetsbaar opstelt. En ja daar moet een leerling wel de ruimte voor voelen om dat te laten zien ja.”

Het creëren van een veilige en open sfeer in de klas kan hierbij helpen. Leerlingen zullen meer van zichzelf (en van hun thuistaal) durven laten zien als zij fijne reactie van hun klasgenoten kunnen verwachten. Het is belangrijk dat leerkrachten uitdragen dat alle talen en culturen even interessant zijn. Dit doe je bijvoorbeeld door evenveel aandacht te besteden aan de verschillende talen (Busse et al., 2020; Carbonara & Scibetta, 2022; Molyneux et al., 2016). Bij jonge leerlingen kun je voorstellen hoe je wilt dat de klas reageert. Een van de leerkrachten vertelt wat dit voor effect heeft in haar klas:

“Ik ‘model’ gewoon heel erg hoe ik zou willen dat de rest van de klas reageert. Dus als een jongetje iets in het Italiaans vertelt dan ga ik helemaal van: ‘Nou het is toch knap dat je dat én in het Nederlands én in het Italiaans kan, wow!’ En dan zie je ze echt van: zo’n compliment zou ik ook wel willen. En het grappige is dat anderen dan soms ook gaan zeggen van: ‘Ja maar juf, ik spreek thuis ook Chinees.’ Ja en dan weet ik gewoon dat het niet zo is en dan verzinnen ze gewoon iets.”

Tot slot is het belangrijk om het te respecteren als leerlingen hun thuistaal niet willen gebruiken. Forceer het niet.

Meertaligheid en toetsen

Doordat toetsen (ook rekentoetsen) vaak veel taal bevatten, vergen ze veel van het begrijpend leesvermogen van leerlingen. Voor leerlingen die het Nederlands nog niet helemaal beheersen, is dit extra lastig, en ook niet helemaal eerlijk. Als leerlingen een taalbarrière ervaren tijdens het maken van de toets, toets je immers niet de vaardigheden (bijvoorbeeld rekenen) die je wilt toetsen. De onderzoekers Fauve de Backer, Stef Slembrouck en Piet van Avermaet (2020) onderzochten in hun MuLaE-project (zie: <https://research.flw.ugent.be/en/projects/mulae-multilingual-assessment-education>) welke aanpassingen kunnen worden gedaan in bestaande toetsen om meertalige leerlingen te ondersteunen. Zij noemen dit functioneel toetsen. De uitkomsten van hun onderzoek zijn samengevat in het kader dat hiernaast staat afgebeeld. Je vindt hierin tips die je kunt toepassen op toetsen die al ontwikkeld zijn. Daarnaast kun je meertalige leerlingen ook helpen door na te denken over een andere vorm van toetsen, denk bijvoorbeeld aan het maken van een portfolio in plaats van een toets, of eventueel het mondeling afnemen van toetsen.

Type Accommodatie

Toelichting

moeilijke woorden
moedilijke zinnen

Bij het opstellen van de toets vermijd je moeilijke (schooltaal)woorden. Gebruik eenvoudige taal en een heldere vraagstelling.

De leerlingen krijgen extra tijd of alle tijd die ze nodig hebben om een toets af te leggen. Ze ervaren zo geen druk en kunnen daardoor meer zorg besteden aan het goed begrijpen van de vragen.

De leerlingen mogen een verklarend woordenboek Nederlands gebruiken om de betekenis van eventuele moeilijke woorden op te zoeken.

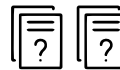
In de klas liggen woordenboeken van verschillende thuistalen waarin leerlingen de betekenis van eventuele moeilijke Nederlandse woorden kunnen opzoeken.

De toets bevat een verklarende woordenlijst waarin de moeilijke woorden toegelicht worden.

Bij het opstellen van de toets gebruik je afbeeldingen of figuren om de vraagstelling zo helder mogelijk te krijgen voor de leerling.

Leerlingen krijgen een toets in de schooltaal en de vertaaln ervan in hun thuistaal.

Figuur 4

© De Backer, F., Slembrouck, S., Van Avermaet, P. Overgenomen uit Van Popta, M., Attar, Z., en Van Beuning, C. (2022). Meertalige toets maakt rekenpotentieel zichtbaar. Didactief. Te raadplegen via: <https://didactiefonline.nl/artikel/meertalige-toets-maakt-rekenpotentieel-zichtbaar>.

PRAKTIJK
SAMENWERKEN
MET
OUDERS

Samenwerken met ouders

PRAKTIJK 4

Betrokkenheid van ouders en de gemeenschap bij de school kan helpen om thuistalen en culturen de school binnen te krijgen. Uit het Multiquity onderzoek bleek dat het ook andersom werkt: als de school en leerkrachten meer open staan voor culturen en thuistalen van ouders, gaan ouders zich meer betrokken voelen bij de school en het leren van hun kind. Op alle expertise-scholen uit project Multiquity wordt duurzaam samengewerkt met ouders. Drie elementen van een goede samenwerking met ouders op het gebied van meertaligheid zijn: een goede communicatie, culturele projecten, en ouders informeren over meertaligheid.

Goede communicatie

Meertalige leerlingen hebben er baat bij als ervoor wordt gezorgd dat er kwaliteitsvolle communicatie is tussen leraren, ouders en leerlingen. Scholen kunnen hieraan werken door informatiebrieven te vertalen in het Engels en andere talen die ouders begrijpen. Bij gesprekken kan er gewerkt worden met een tolk als die voorhanden is, of met een tolktelefoon. Ook Google Translate kan een handig instrument zijn. Op basisschool De Verrekijker wordt de Kwieb-app gebruikt als communicatiemiddel tussen ouders en de school. Deze app heeft een vertaalfunctie en kan worden ingesteld in alle talen. Zo hebben ouders altijd alle informatie van de school voorhanden in hun voorkeurstaal en kunnen leerkrachten eenvoudig een bericht naar ouders sturen. De directrice vertelt:

“Dat is natuurlijk heel fijn, dat je op die manier de ouders ook meer welkom heet. Wij hebben bijvoorbeeld geen Arabisch sprekende leerkrachten, die volledig de taal beheersen dus in die zin is dat natuurlijk lastig om dat hier in de school echt ruimte te geven.”

Fruit snijden

Op de Sint Jozef komen iedere ochtend ouders op school om fruit te snijden. Hierdoor komen ouders meer met elkaar en met de school in contact. De directrice vertelt hoe een simpel concept als dagelijks fruit laten snijden voor ouders kan leiden tot mooie samenwerkingen:

“[...] dat is een heel mooie laagdrempelige manier om je ouders de school in te krijgen. Als je vraagt waar begin ik dan is het bij gewoon heel simpele dingen uit te kiezen waar ouders gewoon heel makkelijke bij kunnen aansluiten.

Ook al spreken ze de taal niet. Daardoor komen ze met elkaar in contact – iedereen kan fruit snijden – en dan leren ze elkaar een beetje kennen.”

Wij gebruiken de
Kwieb ouderapp!

Afbeelding 17
Overgenomen van
<https://www.obsdeverreijker.nl>

Ouders betrekken door middel van culturele projecten

Een mooie manier om ouders te betrekken bij het leren op school is door het organiseren van culturele projecten. Op de Sint Jozefschool werden ouders betrokken bij een project bij het thema kunst en poëzie. Ouders werd gevraagd een gedicht voor te lezen aan de klas van hun kind in hun thuistaal. Hier werd een mooi filmpje van gemaakt dat werd gedeeld in de communicatie-app met ouders. De directrice van de Sint Jozef vertelt: "Dan kon iedereen dat zien, dus eigenlijk promoten we daarmee hoe rijk we eigenlijk zijn met zoveel talen binnen onze school." Projecten zoals deze geven ouders en kinderen de kans op school iets te laten zien van hun leefwijze en cultuur. Zij merken hierdoor dat ook hun buitenschoolse ervaringen van belang zijn voor de school. De leerkrachten krijgen hierdoor meer inzicht in kennis en vaardigheden die kinderen buiten school opdoen en kunnen hun onderwijs hier weer beter op laten aansluiten. Wil je meer informatie over hoe je buitenschoolse kennis en vaardigheden zichtbaar kunt maken en kunt benutten in het onderwijs? Zie dan de volgende bronnen:

- Praktijkboek voor leerkrachten 'Gebruik maken van buitenschoolse kennisbronnen van leerlingen' <https://woa.kohnstamminstituut.nl/wp-content/uploads/2020/11/Praktijkboek-Buitenschoolse-Kennisbronnen-LR.pdf>
- Handreiking voor leerkrachten die willen werken met buitenschoolse kennisbronnen <https://woa.kohnstamminstituut.nl/wp-content/uploads/2022/10/Werken-met-buitenschoolse-kennisbronnen-van-leerlingen.pdf>
- Uitgewerkte lessen en activiteiten (zogenaamde 'fonds-kaarten') <https://woa.kohnstamminstituut.nl/wp-content/uploads/2022/10/Fundskaarten-Werken-met-buitenschoolse-kennisbronnen.pdf>

Ouders informeren over meertaligheid

Ouders informeren over meertaligheid en over hoe de school omgaat met meertaligheid kan ouders het gevoel geven dat zij gezien en gewaardeerd voelen. Bovendien kan het hun vertrouwen geven om hun kind te helpen bij school. Op de Sint Janschool wordt ieder jaar een ouderavond georganiseerd waarin ouders worden geïnformeerd over hoe de school met meertaligheid omgaat. Er wordt onder andere verteld dat de Sint Jan alle talen die door leerlingen en ouders worden gesproken verwelkomt en waardeert.

Tijdens oudergesprekken kun je ouders ook informeren over hoe zij het best met meertaligheid kunnen omgaan als hier behoefte aan is. Je kunt ouders bijvoorbeeld adviseren om met hun kinderen te communiceren in de taal die zij zelf het best beheersen en aanraden om hun kind regelmatig voor te lezen in hun thuistaal. Als er geen of weinig boeken voorhanden zijn in de thuistaal kunnen ouders van jonge kinderen ook gebruik maken van prentenboeken met veel plaatjes en daarbij vertellen. Zie voor meer adviezen voor ouders omtrent meertaligheid ook de brochure: Handboek voor professionals: Hoe adviseer je (toekomstige) ouders van kinderen die meertalig opgroeien? <https://www.ggdzw.nl/wp-content/uploads/2022/03/NIEUWE-VERSIE-Handboek-voor-professionals.-Kinderen-die-meertalig-opgroeien.pdf>.

PRAKTIJK 5
SAMENWERKEN
BINNEN EN
BUITEN
SCHOOL

Werk samen met organisaties

PRAKTIJK 5

De scholen die deelnemen aan project Multiquity werken betekenisvol samen met allerlei buitenschoolse instanties en professionals, zoals de VoorleesExpres, kennisinstututen, jeugd- en gezinsteam, logopedisten, en vrijwilligers. Hieronder geven we drie voorbeelden van krachtige samenwerking die het meertalige beleid kunnen verstevigen.

De bibliotheek

Het opzetten van een schoolbibliotheek met boeken in meerdere talen is iets wat de hele school ten goede komt. De plaatselijke bibliotheek kan helpen bij het aanleggen van een meertalige schoolbibliotheek op school. Denk ook aan samenwerking met de bibliotheek op het gebied van bijvoorbeeld schoolthema's, de kinderboekenweek, Nationale Voorleesdagen en poëzieprojecten. Bibliotheken organiseren ook workshops voor ouders over voorlezen.

De Taalvriendelijke School

De Taalvriendelijke School is een initiatief van de Rutu Foundation for Intercultural Multilingual Education, een non-profit organisatie die wil bijdragen aan het taalvriendelijker maken van leeromgevingen voor alle kinderen (zie <https://www.languagefriendlyschool.org>). Scholen die deelnemen aan het initiatief krijgen het officiële label Taalvriendelijke School en kunnen profiteren van een netwerk van taalvriendelijke scholen en professionals die onderling kennis en instrumenten met elkaar delen. Om in aanmerking te komen voor het label Taalvriendelijke School ontwikkelt de school een taalplan voor het creëren van een inclusieve en taalvriendelijke leeromgeving voor alle leerlingen.

Samenwerken met kennisinstututen

Door samen te werken met kennisinstututen kunnen theorie en praktijk samenkomen bij vraagstukken rondom meertaligheid. Een voorbeeld waarbij dit gebeurt is de Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam (WOA, zie <https://woa.kohnstammminstituut.nl/>). Het doel van deze werkplaats is bijdragen aan de kwaliteit van onderwijs en onderzoek door het uitvoeren van betekenisvol, praktijkgericht onderwijsonderzoek door onderwijsprofessionals in samenwerking met onderwijsonderzoekers. Samen met scholen werken wetenschappers hier in het Multiquity project aan onderwijsaanpakken die leerkrachten helpen de positieve kracht uit meertaligheid te halen.

De gemeente en het schoolbestuur als samenwerkingspartners

De gemeente en het schoolbestuur kunnen een belangrijke rol spelen door scholen te faciliteren qua financiën, maar ook in informatievoorziening in het omgaan met meertaligheid. Schoolbesturen kunnen bestuursbrede studiedagen organiseren over meertaligheid. Zij kunnen scholen met ervaring in het omgaan met meertaligheid als ambassadeursscholen laten optreden. Samenwerking tussen scholen, onderzoekers en gemeente Amsterdam heeft bijgedragen aan het invoeren van een taalvriendelijk beleid op scholen in de stad. Scholen in Amsterdam mogen kinderen niet langer verbieden om hun thuistaal te spreken op school.

Meertalige kinderboeken

Afbeelding 18
Meertalige en anderstalige boeken in de schoolbibliotheek van basisschool De Verrekijker

Voor vragen en advies kun je ook contact opnemen met UvA-onderzoekers

Edda Veerman (e.h.veerman@uva.nl)

Lisa Gaikhorst (l.gaikhorst@uva.nl)

Joana Duarte (j.duarte@uva.nl).

Deze brochure is samengesteld in het kader van het AUF-project Multiquity - onderwijsongelijkheid bestrijden met een meertalige aanpak.

Meer informatie over meertaligheid

Wil je meer weten over dit onderwerp? Zie dan:

Wetenschappelijke artikelen en boeken

Cummins, J. (1981). Four misconceptions about language proficiency in bilingual education. *Nabe Journal*, 5(3), pp. 31-45.

Duarte, J., & Kirsch, C. (2020). Multilingual approaches for teaching and learning. In C. Kirsch, & J. Duarte (Eds.), *Multilingual Approaches for Teaching and Learning: From Acknowledging to Capitalising on Multilingualism in European Mainstream Education*. London: Routledge, 17-27.

Duarte, J. (2019). Translanguaging in mainstream education: a sociocultural approach. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 22(2), 150-164.

Praktijkartikelen en boeken

Agirdag, O., & Kambel, E. (2018). Meertaligheid in het onderwijs. Amsterdam: Boom. Te bestellen via: https://www.nt2.nl/nl/100-373_Meertaligheid-en-onderwijs

Brochure Kans in Taal: de KIT. De Nederlandse woordenschat vergroten via de thuistaal. Te raadplegen via <https://woa.kohnstammstituut.nl/onze-projecten/gelijke-onderwijskansen/producten/>

D'Haens, K., & Roest, A. (2021). Handboek voor professionals: Hoe adviseer je (toekomstige) ouders van kinderen die meertalig opgroeien? Zaanstad: Pact. Zie: <https://www.ggdz.nl/wp-content/uploads/2022/03/NIEUWE-VERSIE-Handboek-voor-professionals-Kinderen-die-meertalig-opgroeien.pdf>

Duarte, J. (2022). Alleen Nederlands in de klas? Nee? Hoe je thuistalen van leerlingen effectief inzet. *MeerTaal*, 9(3), 10-12.

Duarte, J., & van der Meij, M. (2019). Meer meertaligheid in het basisonderwijs: Ja maar, hoe? Nieuwe inzichten door meertaligheidsprojecten. *MeerTaal*, 6(2), 14-17.

Duarte, J., Günther-van der Meij, M., De Backer, F., Frijns, C., & Gezelle Meerburg, B. (2022). *Talenbewust lesgeven in het basisonderwijs. Aan de slag met talige diversiteit in het basisonderwijs*. Bussum: Coutinho.

Folder 'Translanguaging. Een krachtige strategie voor meertalige klassen'. Folder over translanguaging ontwikkeld door de Rutu Foundation, de Universiteit van Utrecht en de Universiteit van Amsterdam. Zie: https://issuu.com/utufoundation/docs/brochure_v4_0_1_feb_2016

Lebouille, M. (2021). Een taalvriendelijk sausje. Didactief. Te raadplegen via: <https://didactiefonline.nl/artikel/een-taalvriendelijk-sausje>
Nederlandse Taalunie (2019). Antwoorden op vragen over omgaan met meertaligheid in het onderwijs in het Nederlands taalgebied. Nederlandse Taalunie. Te raadplegen via: <https://taalunie.org/publicaties/53/antwoorden-op-vragen-over-omgaan-met-meertaligheid-in-het-onderwijs-in-het-nederlands-taalgebied>

Vanherf, A. (2022). "Functioneel veeltalig leren in de klas: makkelijker gezegd dan gedaan?" Een didactisch model om thuistalen van meertalige kinderen te benutten in de klas. *Tijdschrift Taal*, 13(21).

Websites

Engelstalige toolkit die leerkrachten kan helpen taalvriendelijk onderwijs te realiseren. Te raadplegen via: <https://globaleequited.com/>

Informatie over meertaligheid, geschreven door Utrechtse taalwetenschappers. <https://www.uu.nl/organisatie/verdieping/een-thuis-vol-taal>

Op de website www.metrotaal.be vind je informatie en materialen van Vlaamse onderzoekers die kunnen helpen om als team verder te professionaliseren op het gebied van meertaligheid.

Website van de Taalvriendelijke School. Zie: <https://languagefriendlyschool.org/>

Website www.meertalig.nl van De Taalstudio biedt workshops, webinars, programma's en advies op het gebied van meertaligheid.

Website www.metrotaal.be biedt informatie en materialen van Vlaamse onderzoekers die kunnen helpen om als team verder te professionaliseren op het gebied van meertaligheid.

Lesideeën

3M toolbox met 70 meertalige lesideeën: <http://3mproject.nl/toolbox/lesactiviteiten.html>

Inspirerend meertalig onderwijs: <https://www.inspirerendmeertaligonderwijs.nl/>

Toolbox voor streek- en buurtalonderwijs: <https://buurenstreektaalonderwijs.com/>

Themapagina van slo over meertaligheid: <https://slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/nederlands/meertaligheid/>

Lesactiviteiten meertaligheid voor het primair onderwijs ontwikkeld door het slo: <https://slo.nl/@10529/lesactiviteiten/>

Podcasts

Kletsheads podcast over Translanguaging: <https://kletsheadspodcast.nl/2020/11/27/meertaligheid-in-het-onderwijs-translanguaging-seizoen-2-aflevering-3/Inspiratiefilmpjes>

Kootstra, G., & Unsworth, S. (2019). Meertaligheid in beeld: Animatieclips en verwerkingsactiviteiten over meertaligheid voor basisschoolleerlingen. *Tijdschrift Taal* 10(15), 4-9. Te raadplegen via: <https://www.ru.nl/cis/our-research/research-groups/cognitive-developmental-aspects-multilingualism/projects/2in1-project-nl/meertaligheid-beeld/>, 8 kennisclips met veel praktische tips over de implementatie van meertalig onderwijs: <https://virtulapp.eu/toolkit/didactical-videos/>

Zijlstra, H. & Duarte, J. (2022). Taal is Kansrijk: het benutten van meertaligheid in het onderwijs. Lezing over meertaligheid. Te raadplegen via: <https://woa.kohnstammstituut.nl/onze-projecten/gelijke-onderwijskansen/producten/>

Lezingen

Blom, E. (2019). Wat iedereen moet weten over de taalontwikkeling van kinderen in een diverse samenleving [Oratie]. Utrecht: Universiteit Utrecht. Te downloaden via: https://www.uu.nl/sites/default/files/oratietekst_elma_blom.pdf

Leseman, P. (2014). Wanneer kan meertaligheid een meerwaarde hebben. En wat kunnen ouders doen? [Lezing over meertaligheid]. Te raadplegen via: [https://www.expertisecentrumtop.nl/upload/files/Lezing_Voordelen_van_meertaligheid_Leseman_140616\(1\).pdf](https://www.expertisecentrumtop.nl/upload/files/Lezing_Voordelen_van_meertaligheid_Leseman_140616(1).pdf)

Duarte, J. (2020). Troef of trend. Actuele ontwikkelingen in de meertaligheiddidactiek. [Oratie]. NHL Hogeschool Stenden. Te raadplegen via https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/119460948/NHLS_boekje_Joana_Duarte_WEB_SPREADS.pdf

Smit, J. (2022). In alle talen. Hoe een meertalige aanpak ons onderwijs toegankelijker, rijker en eerlijker kan maken [oratie]. Te raadplegen via: <https://www.hu.nl/-/media/hu/documenten/onderzoek/onderzoekers/webversie-openbare-les-jantien-smit.ashx>

Smit, J. (2022). In alle talen. Hoe een meertalige aanpak ons onderwijs toegankelijker, rijker en eerlijker kan maken [oratie]. Te raadplegen via: <https://www.hu.nl/-/media/hu/documenten/onderzoek/onderzoekers/webversie-openbare-les-jantien-smit.ashx>

WELCOME

HOLA

WELKOM

WELKOM

HI

WOLKO

HI

HOLA

WELCOME

WOLKO

WELKOM

HOLA

HI

HOLA

WELKOM

WELCOM

WELCOME

HI

WOLKO

WELKOM

LA

WELKOM

HOLA